

## ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНИХ КОМПОНЕНТІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Анастасія ШЕВЧЕНКО (Кіровоград)**

*В статті здійснена спроба обґрунтування змісту педагогічних компонентів професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури. Визначені основні завдання розвитку властивостей педагога та аспекти формування готовності до професійної діяльності.*

*Ключові слова: готовність, майбутній учитель, педагог, професійна діяльність, підготовка, фізична культура, компоненти.*

*В статье осуществлена попытка обоснования содержания педагогических компонентов профессиональной готовности будущих учителей физической культуры. Определены основные задачи развития особенностей педагога и аспекты формирования готовности к профессиональной деятельности.*

*Ключевые слова: готовность, будущий учитель, педагог, профессиональная деятельность, подготовка, компоненты.*

На сучасному етапі розвитку освіти | основних завдань, сформульованих в “Концепції  
підготовка майбутніх учителів є одним із | гуманітарної освіти України”, “Освіта. Освіта



XXI століття”, “Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти”. Модернізація вітчизняної системи освіти здійснюється в контексті ідеї безперервної освіти [2, с. 37].

Аналіз наукових джерел свідчить, що в історії розвитку освіти в Україні професійній освіті вчителя завжди надавався високий статус. Першим, хто почав ґрунтовно розкривати зміст та умови її формування, був В. О. Сухомлинський. Видатний педагог ставив високі вимоги до рівня професійної підготовки вчителя, який повинен мати цілісну систему особистісних якостей, інтеріоризованих в особистісну духовну культуру, світоглядні переконання [3, с. 67].

Особливої актуальності в контексті організації безперервної освіти набуває проблема формування готовності майбутніх учителів до творчої організації навчально-виховного процесу, здатності здійснювати наукові дослідження педагогічного процесу, оволодівати методологією педагогіки, опановувати новими технологіями та інформаційними системами узагальнювати передовий педагогічний і методичний досвід, критично оцінювати результати власної роботи, творчо працювати у напрямку професійного самовдосконалення [4, с. 106].

Проблему формування особистості вчителя розглядали корифеї педагогічної науки і практики: М. Квінтіліан, Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й.Г. Песталотці, А.Ф. Дістервег, К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблема підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності – одна з найважливіших у педагогічній науці, про що свідчать чисельні та різноаспектні дослідження О.А. Абдулліної, О.А. Дубасенка, І.А. Зязюна, Л.В. Кондрашової, В.О. Кравцова, Н.В. Кузьміної, О.Г. Мороза, В.О. Сластьоніна, В.В. Радула, А.І. Щербакова та ін. Професійну підготовку фахівців у галузі фізичної культури досліджували Г.Д. Бабушкін, В.М. Видрін, В.Г. Григоренко, М.В. Кричфалуший, Г.В. Ложкін., В.І. Маслов, В.І. Наумчук, Т.Г. Овчаренко, О.В. Петунін, Б.В. Сермеев, С.Г. Собко, О.А. Стасенко, А.Л. Турчак, А.В. Цюсь, Б.М. Шиян, Ю.М. Шкребтій та ін.

**Постановка проблеми.** Зміст професійної освіти включає поглиблене ознайомлення з науковими основами й технологією обраного виду праці, прищеплення спеціальних практичних навичок і вмінь; формування психологічних, моральних якостей особистості, важливих для роботи в певній сфері людської діяльності. Важливо наголосити, що зміст

професійної освіти обумовлений не тільки майбутнім видом діяльності, але й потребами універсального розвитку людської культури та творчого ставлення до неї.

За В.О. Сухомлинським, творчість є діяльністю, в яку вчитель вкладає частинку своєї душі. Він вважав, що педагогічні ідеї стимулюють вихователя аналізувати особисту діяльність і породжують прагнення творчо втілювати задуми в реальний виховний процес. На думку В.О. Сухомлинського, “творчість у нашій праці – це насамперед пізнання людини, подив перед багатогранністю й невичерпністю людського” [7, с. 8].

Тому перед вищими навчальними закладами, що готують майбутніх учителів фізичної культури, постають завдання цілеспрямованого розвитку найважливіших властивостей педагога, залучення його до активних способів освоєння соціального, наукового і культурологічного досвіду з метою його подальшого використання у навчально-виховній діяльності з учнями [6, с.85].

Сутнісним ядром кваліфікованого фахівця стає його готовність до особистісного і професійного самовизначення в динамічних умовах, до самостійного професійного зростання. Професійна готовність є всебічним гармонійним розвитком та суб’єктивним станом особистості. Забезпечення професійної готовності вчителя фізичної культури та її регуляція неможливе без розуміння змісту професійної діяльності. На нашу думку зміст професійної діяльності галузі фізичного виховання, спорту і здоров’я людини характеризується сукупністю необхідних компонентів та їх взаємодією.

Зважаючи на актуальність та необхідність вивчення даної проблеми **мета дослідження** полягає у вивченні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці сукупності педагогічних компонентів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

**Об’єкт дослідження** – процес формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних закладах освіти.

**Предметом дослідження** є педагогічні компоненти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущеннях, що ефективність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності поліпшиться завдяки поєднання педагогічних компонентів у системоутворюючу умову підготовки майбутнього учителя фізичної культури до професійної діяльності з учнями



загальноосвітньої школи; впровадження у практику підготовки майбутніх учителів фізичної культури інтерактивних методів активізації їх пізнавальної діяльності шляхом застосування сучасних підходів до організації навчального процесу.

Відповідно до предмета, мети й гіпотези дослідження були визначені такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан проблеми дослідження у теорії і практиці вищих педагогічних навчальних закладів.

2. Виявити сукупність педагогічних компонентів активізації пізнавальної діяльності студентів.

3. Обґрунтувати і експериментально перевірити зміст педагогічних компонентів формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності та експериментально перевірити їх ефективність.

В умовах сучасної вищої освіти при вирішенні завдань формування професійної готовності особлива увага приділяється інтелектуальному, моральному, культурному розвитку, фаховому зростанню й творчій самостійності майбутнього учителя.

**Результати досліджень.** В процесі вивчення освітньо-кваліфікаційної характеристики підготовки спеціалістів галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини нами були з'ясовані загальні вимоги до властивостей і якостей випускника вищого навчального закладу як соціальної особистості, які подаються у вигляді переліку здатностей вирішувати певні проблеми і задачі соціальної діяльності та системи умінь, що є відображенням наявності цих здатностей.

Фахівець фізичної культури нової формації повинен уміти:

1) планувати, організовувати і проводити заняття з використанням інноваційних технологій;

2) застосовувати на заняттях сучасні засоби й методи фізичного виховання, адекватні змісту інноваційних технологій;

3) оцінити ефективність використовуваних технологій і контролювати якість навчально-виховного процесу;

4) аналізувати й коректувати свою професійну діяльність;

5) організовувати і проводити наукові дослідження у сфері професійної діяльності.

Проведений нами аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що на сьогодні не існує єдиного підходу до розуміння професійної підготовки. У педагогічній енциклопедії професійна підготовка тлумачиться як „сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною

професією; процес повідомлення учням відповідних знань і вмінь”. Проте, деякі вчені наголошують на тому, що такі характеристики недостатньо увиразнюють специфіку професійної підготовки учителя, і вважають за доцільне розглядати її як систему організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної готовності до певної діяльності.

Готовність майбутніх педагогів до виконання професійних функцій – це належний рівень сформованості комплексу вмінь та якостей, які забезпечують професійний рівень педагогічної діяльності. Отже, зовнішнє функціонування професійно-педагогічної готовності студента до майбутньої діяльності, як системи залежить від рівня сформованості у нього практичної готовності. У свою чергу, навіть високий рівень цієї готовності повністю не забезпечує подальший розвиток професійно-педагогічної готовності як цілісної системи.

На думку В.А. Сластеніна готовність до діяльності слід розглядати як цілісний стан особистості. Структурно професійна готовність учителя до навчально-виховної роботи являє собою склад взаємопов'язаних компонентів [5, с. 62].

В процесі дослідження ми з'ясували, що готовність до майбутньої професії виявляється в:

а) реалізації основних функцій учителя – оздоровчої, навчальної, виховної, розвиваючої;

б) організації навчального процесу і вміння керувати дитячим колективом (комунікативна, організаційна функції);

в) адаптації випускника на роботі, умінні контактувати не тільки з дитячим колективом, а й з адміністрацією, колегами, батьками.

У рамках дослідження особливого значення набуває вивчення компонентів професійно-педагогічної підготовки студентів. Нами передбачено, що рівень розвитку готовності до педагогічної діяльності визначається рівнем розвитку окремих компонентів готовності, а також ступенем їх взаємозв'язку, взаємозалежності і взаємовпливу.

У своїх роботах Є.В. Бондаревська, С.В. Кульневич, виділяють такі компоненти педагогічної підготовки, як: 1) формування діалектико-матеріалістичного світогляду, моральної вихованості, соціальної активності; 2) загальна педагогічна і психологічна підготовка, що включає знання закономірностей виховного процесу, цілей, методів, засобів і організаційних форм навчання та виховання, глибоке розуміння учнів, здатність здійснювати комплексний підхід до виховання, оволодіння педагогічними вміннями, зокрема, вміннями проектувати й аналізувати результати своєї педагогічної діяльності, професійно оцінювати застосовувані засоби і знаходити їх оптимальні



поєднання; 3) спеціальна підготовка, тобто підготовка до навчально-виховної роботи з предмета; 4) підготовка до роботи класного керівника, до роботи з дитячими громадськими організаціями; 5) формування вмінь та навичок суспільно-політичної і культосвітньої роботи серед населення; 6) підготовка до здійснення елементів наукового дослідження у процесі педагогічної діяльності, до пошуку найбільш ефективних способів навчання та виховання на основі впровадження в навчально-виховний процес досягнень передового досвіду і педагогічної науки [1, с. 84].

Так, у структурі підготовки майбутнього учителя фізичної культури ми виділили наступні компоненти: мотиваційно-ціннісний, пізнавально-оціночний, емоційно-вольовий, операційно-діючий, когнітивний.

*Мотиваційно-ціннісний* – включав мотиви, мету, ціннісні установки студентам, що передбачають їх ставлення до майбутньої професійної діяльності як до цінності та потреби у формуванні й самовихованні своєї компетентності. Специфіка мети такої підготовки студентів припускає особливу взаємодію і взаємовплив педагога та студента: з одного боку, це мета, яку визначено педагогом, – підвищити самостійність майбутніх учителів, їхню конкурентноздатність, професіоналізм; з іншого боку, це мета, що стоїть перед студентом, – активно включитися в професійну діяльність, набути відповідних знань, вмінь, навичок та досвіду, свідомо розвивати в собі такі позитивні якості особистості, як працьовитість, організованість, ініціативу, силу волі, дисциплінованість, акуратність, активність, цілеспрямованість, творчий підхід до справи, самостійність мислення. В свою чергу, підносить потреби на новий якісний рівень. Мотиваційно-ціннісний компонент, забарвлений особистісним смислом, створює основу для реалізації інших структурних складових готовності майбутнього вчителя фізичної культури. Він виступає внутрішньою передумовою прагнення до подальшого самовдосконалення, без чого неможливий справжній професіоналізм та майстерність.

*Пізнавально-оціночний* передбачав формування у студентів знань та уявлень про зміст професії та вимоги професійних ролей; знань про структуру педагогічної діяльності, і шляхи вирішення професійних задач; самооцінки професійної підготовленості.

*Емоційно-вольовий* вимагав інтеріоризації професійних цінностей, почуття відповідальності за результат діяльності, самоконтроль, уміння керувати власними емоціями від яких залежить виконання професійних обов'язків. *Операційно-діючий* полягав в оволодінні студентами

професійними знаннями, уміннями та навичками, засобами виконання професійних задач. Це дозволило нам розглянути готовність майбутнього вчителя фізичної культури як діяльнісну категорію, що забезпечує самопізнання, саморозвиток, самовиховання через оволодіння педагогічним досвідом. Вона потребує особистісно-дійового підходу до свого вивчення, є якісною характеристикою вчителя, вказуючи на рівень його духовного розвитку, сформованості педагогічних знань, навичок, умінь, а також педагогічних здібностей та потреб до професійної діяльності.

*Когнітивний* компонент – характеризував сукупність знань про себе, власні здібності, потреби, інтереси, цілі у співставленні зі знаннями про можливості, що існують в об'єктивній дійсності; знань про майбутню педагогічну діяльність, сутність і способи самовиховання професійної компетентності; здатність до систематизації й узагальнення знань. Когнітивний компонент був ведучим в процесі формування професійної компетентності студента, тому що на його основі мають формуватися й розвиватися наступні компоненти фахової структури підготовки.

Відповідно до кваліфікаційної характеристики вчителя фізичної культури, фахівець повинен мати високий рівень професійної підготовки, володіти високими громадянськими і моральними якостями, відповідально і творчо ставитися до дорученої справи, поєднувати фундаментальну наукову і практичну підготовку. Одним з основних компонентів багатогранної підготовки майбутнього учителя фізичної культури є фізична підготовка. Достатній рівень розвитку даного компоненту повинен забезпечити реалізацію педагогічних умінь у навчально-виховному процесі фахівця і його дієздатність протягом усієї професійної діяльності.

Таким чином, формування готовності майбутнього учителя фізичної культури до професійної діяльності є складною багатогранною системою, яка потребує сукупності педагогічних компонентів спрямованих на здобуття та розвиток достатнього для продуктивної професійної діяльності рівня компетентності у процесі навчання у вищому навчальному закладі і практичній діяльності.

## БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондаревская Е.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания / Бондаревская Е.В., Кульневич С.В. – Ростов н/д, Творческий центр "Учитель", 1999. – 560 с.
2. Попович Н.С. Формування готовності до самоосвіти майбутніх вчителів іноземної мови: дис. ...



кандидата пед. наук : 13.00.04 / Попович Наталія Євгеніївна. – Кіровоград, 2012. – 178 с.

3. Проблемы воспитания всесторонне развитой личности // Собрание сочинений: в 5 т./ В.А. Сухомлинский – К.: Радянська школа, 1977. – Т.1. – С. 45 – 199.

4. Радул В.В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя: Навчальний посібник / Радул В.В., Кравцов В.О., Михайличенко М.В. – Кіровоград, РВВ КДПУ, 2006. – 216 с.

5. Сластенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В.А. Сластенин. – М.: Педагогика, 1990. – 300 с.

6. Стасенко О.А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з учнями основної школи: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Стасенко Олексій Анатолійович. – Кіровоград, 2010. – 275 с.

7. Сто советов учителю / В.А.Сухомлинский – К.: Радянська школа, 1988. – С. 8 – 10.